

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертаційну роботу
ГАРЬКАВОЇ ВІКТОРІЇ ФЕДОРІВНИ
НА ТЕМУ: «СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
з спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

На підставі вивчення дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувача, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів виконаного *Гарькавою Вікторією Федорівною* наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях та визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

1.Актуальність теми дисертації

Актуальність дисертаційної роботи зумовлена тим, що в умовах повномасштабного вторгнення РФ, глобальних змін, національна економіка потребує подальшого розвитку концепцій та методологій управління. У зв'язку з цим, актуальним є розроблення Стратегії забезпечення економічної безпеки України, що сформована на основі ідентифікації загроз економічній безпеці; формуванні системи показників оцінювання економічної безпеки; визначенні порогових значень показників оцінювання економічної безпеки; моделюванні стратегічних детермінант забезпеченні економічної безпеки України в умовах рейтингового управління; формуванні організаційно-

економічного механізму забезпечення економічної безпеки. Стратегія забезпечення економічної безпеки України здатна посилити зростання національної економіки. Вищевикладене дає підставу стверджувати, що тема дисертаційного дослідження Гарькавої В.Ф. – достатньо обґрунтована та актуальна.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями.

Результати наукового дослідження, розроблені та систематизовані теоретико-методологічні положення й висновки відповідають тематиці науково-дослідних робіт Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, зокрема теми: «Стан економічної безпеки України в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0119U103793) і «Економічна безпека України: стратегічні складові» (номер державної реєстрації 0120U104438), у межах яких автором проаналізовано стан економічної безпеки України в сучасних умовах та розроблено пропозиції із вдосконалення методичного підходу щодо оцінки рівня економічної безпеки; «Національна безпека України: стратегічні пріоритети та галузі стратегічної стабільності» (номер державної реєстрації 0120U104438), де автором обґрунтовано напрями економічно безпечного розвитку регіональної економіки в умовах реформування напрямів державної та регіональної політики.

3. Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації Гарькавої В.Ф., є достатньою мірою обґрунтованими та достовірними, що забезпечено завдяки чітко поставленій меті й завданням, вдалою й

продуманою логікою викладення матеріалу, широтою й різноманітністю опрацьованої здобувачем інформаційної бази, використанням сучасних методів та інструментарію дослідження.

Для досягнення мети дисертаційної роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: метод термінологічного аналізу – для вивчення та уточнення поняття «безпека» «економічна безпека»; монографічний – для детального вивчення явищ, процесів, європейського досвіду щодо системи формування економічної безпеки України; діалектичний та абстрактно-логічний – для узагальнення теоретико-методологічних положень формування Стратегії забезпечення економічної безпеки України; структурно-функціональний – для систематизації принципів та критеріїв оцінки впливу регіональних особливостей на формування Стратегії забезпечення економічної безпеки України; системного аналізу – для формування концептуальних засад стратегії економічної безпеки; статистичного аналізу – для проведення моніторингу стану економічної безпеки регіонів; метод динамічного рейтингування – для економічного обґрунтування розподілу показників оцінювання економічної безпеки на групи з погляду можливої швидкості їх зміни; метод SWOT-аналізу – для оцінки позицій усіх видів економіко-математичного інструментарію для вибору оптимальної стратегії щодо оцінки економічної безпеки; методи економіко-математичного моделювання – для обґрунтування оптимальних параметрів кількісного виміру стану економічної безпеки регіонів України; графічний – для наочного представлення ілюстративного матеріалу роботи.

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження підтверджується значною кількістю публікацій у монографіях та фахових наукових виданнях, їхньою апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях, а також довідками про впровадження наукових положень, висновків і рекомендацій.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Оцінюючи новизну наукових положень, висновків і рекомендацій, наведених у дисертації, варто відзначити, що до основних наукових положень, які містять високий рівень наукової новизни та свідчать про особистий внесок автора в розвиток такої галузі науки, як управління національною економікою є:

вперше:

- розроблено концептуальний підхід до управління економічною безпекою, що являє собою систему ідей, цільових орієнтирів, сукупність заходів щодо забезпечення діяльності всіх макросуб'єктів економічних відносин, поєднує динамічну та статичну складові забезпечення економічної безпеки регіонів України, містить науково-методичну, практичну та організаційно-економічну компоненти, відображає склад і структуру об'єктів економічної безпеки, принципи її забезпечення, класифікацію загроз економічній безпеці, основні принципи верифікації її функціональних складових, базові підходи до розроблення та використання механізмів управління економічною безпекою на регіональному рівні та є фундаментальною основою для формування цілісної державної стратегії;

- запропоновано ієрархічну модель систематизації найбільш поширених загроз економічній безпеці України у вигляді їхніх зв'язків та взаємовпливу на основі розподілу загроз за рівнями: ендогенних та екзогенних, що дозволяє ідентифікувати загальні умови функціонування регіонів, розробити організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки, актуалізувати функції системи економічної безпеки регіонів та управління нею;

- концептуалізовано організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки, який інтегрує організаційний та економічний блоки, систему забезпечення з урахуванням обставин воєнного стану, функціональну і цільову системи, що сприяють ефективному управлінню економічною безпекою на регіональному рівні;

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат безпекознавства, який пов'язаний зі статичним, динамічним та поведінковим підходами до трактування поняття «безпека»; поняття «загроза», що ідентифікується як одна з форм реальної небезпеки, виникнення та розвиток якої спричинено негативним впливом зовнішнього середовища, інституційною обмеженістю контролю цього впливу, публічними менеджментом низького рівня, а ризик визначається як можливість реалізації сценарію, котрий може змінюватися або залишатися незмінним;

- систему факторів впливу на формування критеріїв й індикаторів стану та динаміки економічної безпеки, використання яких дало змогу розробити методологічний інструментарій моніторингу системи економічної безпеки регіонів України, проаналізовано стан їх економічної безпеки, визначити проблемні аспекти та запропонувати напрями їх розв'язання;

- науково-методичні підходи до аналізу стану економічної безпеки, у результаті чого обґрунтовано алгоритм розрахунку інтегрального показника на основі обчислення порогових значень економічної безпеки регіонів;

- теоретичні засади моніторингу векторів інноваційного розвитку задля забезпечення економічної безпеки, що передбачає впровадження системи стимулювання інвестиційної діяльності у контексті забезпечення економічної безпеки регіонів;

- методологічний інструментарій комплексного аналізу рівня регіональної економічної безпеки з урахуванням потенціалу регіонів, тенденцій і проблем їх розвитку, розміщення продуктивних сил, можливостей регулювання на державному і регіональному рівні;

- методичні засади діагностики стану інвестиційного розвитку регіонів України, яка, на відміну від існуючої, ґрунтується на побудові рейтингу регіонів за рівнем проблемності, що дозволить чітко детермінувати стратегічні напрями підвищення економічної безпеки регіонів України;

- модель стратегічних детермінант забезпечення економічної безпеки

регіонів України в умовах рейтингового управління, що дозволяє виокремити пріоритетні завдання процесу стратегічного проєктування з метою визначення їх раціонального обсягу для прийняття обґрунтованих рішень щодо інвестицій в розвиток регіонів;

- модель динамічного рейтингу оцінки поточного стану та стратегічних рішень щодо забезпечення економічної безпеки, систему комплексного оцінювання ефективності впровадження рейтингового управління економічною безпекою регіонів;

набули подальшого розвитку:

- науково-теоретичні підходи до ідентифікації та узагальнення концептуальних засад формування стратегічних умов забезпечення економічної безпеки регіонів, у результаті чого виокремлено політичні, ресурсно-сировинні, макроекономічні, інституційні, соціальні та стратегічні умови інформаційного забезпечення, що забезпечить формування конкретних підходів щодо забезпечення соціально-економічного розвитку, які взаємообумовлені не лише загальною економічною ситуацією в країні, а й рівнем ефективності економічної діяльності на певній території;

- систематизація особливостей світового досвіду формування регіональної політики забезпечення економічної безпеки та напрямів його імплементації в інституційний простір України, що дозволило обґрунтувати поєднання централізованого та децентралізованого підходів до формування регіональної економічної політики та забезпечення економічної безпеки з урахуванням національної специфіки;

- науково-теоретичні підходи до обґрунтування напрямів впливу держави на забезпечення та підвищення економічної безпеки регіонів України шляхом формування механізмів світової підтримки та активізації міжнародної діяльності;

- програму соціально-економічного розвитку регіонів в частині підвищення ефективності управління безпосереднім процесом її реалізації, що дозволяє обґрунтувати стратегію забезпечення економічної безпеки.

Отже, наведені в дисертаційній роботі Гарькавої В.Ф. обґрунтування елементів наукової новизни і результатів дослідження, винесених на захист, підтверджують відповідність висновків і результатів дисертації вимогам Міністерства освіти і науки України щодо вагомості їхньої новизни та достовірності.

5. Практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Отримані Гарькавою В.Ф. науково-практичні результати полягають у можливості застосування сформульованих прикладних рекомендацій щодо формування Стратегії забезпечення економічної безпеки України.

Вищевказані рекомендації використовуються у практичній діяльності Міністерства економіки України № 3032-05/56276-07 від 29.11.2021 року; Міністерства розвитку громад та територій № 7/36.5/19815-21 від 22.12.2021 року; Миколаївської обласної державної адміністрації департаменту економічного розвитку та регіональної політики № 115-02/2022 від 18.02.2022 року; ТОВ «Інститут регіональної інформації».

Методичні підходи до формування стратегій розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів впроваджено в навчальний процес Одеського національного морського університету (довідка № 1020 від 01.11.2021 року); Луцького національного технічного університету (довідка № 178/01-14 від 10.02.2022 року); Міжнародного гуманітарного університету; Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика (довідка № 6 від 12.01.2022 року).

6. Повнота викладення наукових положень та висновків в опублікованих працях.

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 31 наукову працю, загальним обсягом 22,53 друк. арк. (особисто автору належить 19,12 друк. арк.), в тому числі 1 монографія загальним обсягом 12,4 друк. арк., 24

статті, в яких опубліковано основні наукові результати (з них 5 – у періодичних виданнях інших держав, які внесені до міжнародних наукометричних баз) загальним обсягом 7,75 друк. арк., 6 праць апробаційного характеру загальним обсягом 2,38 друк. арк.

Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі Гарькавої В.Ф., викладено в рефераті, зміст якого повною мірою відповідає дисертації та не містить положень, не досліджених у роботі. В рефераті розкрито мету, завдання та зміст дослідження, наукову новизну, апробацію основних наукових результатів та їхню практичну значущість.

В опублікованих наукових працях розкриваються сутність та зміст положень, задекларованих автором як таких, що містять елементи наукової новизни. У дисертації Гарькавої В.Ф. використано лише ті результати досліджень, які були одержані автором особисто. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою. Кількість, обсяг та якість друкованих праць відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою КМУ від 17 листопада 2021 р. № 1197.

Дисертаційна робота характеризується логічною узгодженістю її структурної побудови, комплексністю та обґрунтованістю висновків і рекомендацій, високою стилістичною якістю викладення матеріалу, містить достатній обсяг фактологічного, графічного та іншого ілюстративного матеріалу, що представлені як в основній частині роботи, так і в додатках.

7. Зміст та оформлення дисертації.

Аналіз змісту дисертації дає підставу стверджувати, що поставлені в роботі наукові завдання розв'язано у повній відповідності до предмета наукового дослідження, мету досягнуто. Дисертація є завершеною науковою працею.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку

використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації викладено на 392 сторінках. Робота містить 27 таблиць, 38 рисунків, 7 додатків на 74 сторінках. Список використаних джерел із 213 найменувань розміщений на 26 сторінках.

Тема та зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

8. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи Гарькавої В.Ф. на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Звідси можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Гарькавою В.Ф. результатів, слід зазначити деякі дискусійні положення, недоліки та зауваження, що мають місце в дисертаційній роботі, а саме:

1. Дисертаційне дослідження у значній мірі б покращилось, якби автор, розкриваючи особливості та завдання Стратегії забезпечення економічної безпеки України в умовах глобальних викликів на основі аналізу світового досвіду, систематизував пріоритети забезпечення економічної безпеки відповідно до вимог Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) (стор. 161-173).

2. Автору бажано було б збільшити кількість посилань на іноземні першоджерела у списку використаних джерел, що дозволило б більш у повній мірі здійснити узагальнення існуючих теорій і точок зору науковців і практиків у формуванні методологічних підходів щодо формування

стратегічних векторів забезпечення економічної безпеки в умовах глобальних викликів, використовуючи при цьому їх позитивний досвід (стор. 30-73).

3. Здійснюючи оцінку сучасного стану та національних особливостей організаційно-управлінської системи економічної безпеки, автору необхідно було б звернути увагу на організаційній побудові та ролі Міжнародних організацій в управлінні сферою економічної безпеки (стор. 140-161).

4. Здійснюючи аналіз показників економічної безпеки у розділі 4 (стор. 195-237) варто було б використати статистичні дані 2021 року.

5. Автору доцільно адаптувати методіку розподілу регіонів, до сучасної української дійсності, зокрема до визначеної законодавством (Закон України № 2389-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій») як: території відновлення; регіональні полюси зростання; території з особливими умовами для розвитку; території сталого розвитку (стор. 195-236).

6. Автору доцільно було б деталізувати зміст пропонованих положень, що полегшило б розуміння авторської регіональної стратегічної програми забезпечення економічної безпеки (стор. 345-358).

7. Автором удосконалено методологічний інструментарій комплексного аналізу рівня регіональної економічної безпеки з урахуванням потенціалу регіонів, тенденцій і проблем їх розвитку, розміщення продуктивних сил, можливостей регулювання на державному і регіональному рівні. Не піддаючи сумнівам доцільність відокремлення таких складових, необхідно було б також вказати на переваги даного підходу у порівнянні з іншими існуючими (стор. 104-115).

Проте вважаємо, що висловлені вище зауваження до дисертаційної роботи на тему «Стратегія забезпечення економічної безпеки України» істотно не знижують теоретичної цінності та практичного значення авторських розроблень і, відповідно, не впливають на позитивну оцінку

винесених на захист елементів наукової новизни дисертації Гарькавої В.Ф. Зазначені зауваження носять дискусійний характер та зумовлюють потребу в проведенні подальших наукових досліджень за цією проблематикою.

10. Загальний висновок із дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Гарькавої Вікторії Федорівни є самостійним та завершеним науковим дослідженням з формування теоретико-методологічних засад і розробка практичних рекомендацій щодо формування забезпечення економічної безпеки України та стратегії її реалізації. Результати дослідження містять наукову новизну й мають практичну цінність. Здобувач наукового ступеня показав глибокі теоретичні та практичні знання за обраним напрямом дослідження.

Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством і профілю спеціалізованої вченої ради Д 26.055.01 Державного торговельно-економічного університету.

Представлена дисертаційна робота відповідає «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 року), а її автор – Гарькава Вікторія Федорівна заслуговує на присудження ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
проректор з наукової роботи
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

В.Г. Маргасова